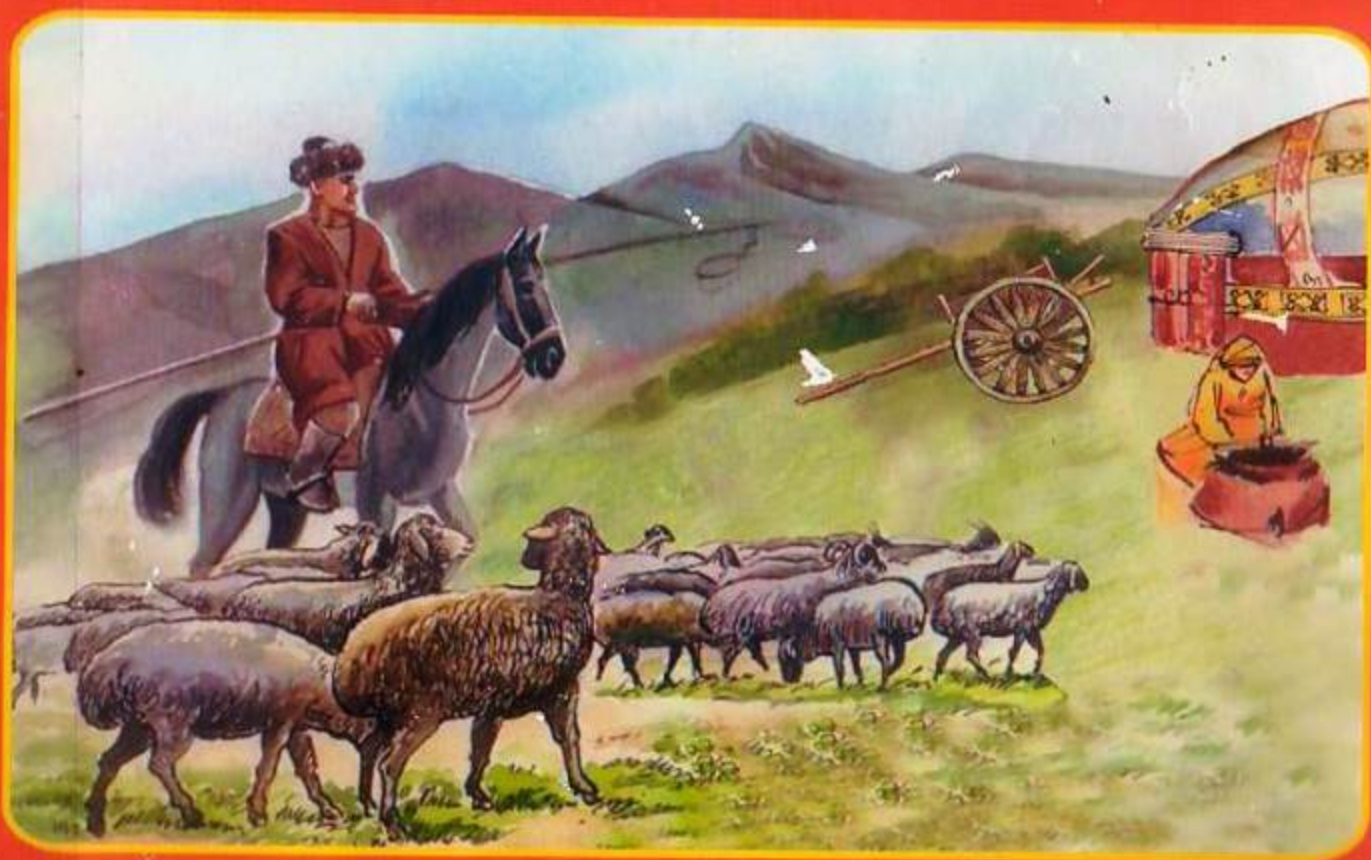

БАБАЛАРЫМ — ДАНАЛАРЫМ

БАЗАРБАЙ АБДИКАЛЫКОВ

БАБАЛАРЫМ—ДАНАЛАРЫМ

БАБАЛАРЫМ— ДАНАЛАРЫМ

НӨКИС
«ҚАРАҚАЛПАҚСТАН»
2011

115860

Б.Абдикалыковтың «Бабаларым-даналарым» атлы кітабында жасларға тәрбиялық характердегі, сондай-ақ туғылған жер, инсанийлық пазыйлетлер, мухаббат хәм тағы басқа мазмундағы қосықтары орын алған. Өзиниң бос ўақытларында дәретиўшлик пенен шуғылланып жүрген автор өзиниң кеўлиндегі сезимлерин, үгит-нәсият сөзлерин көркем тил менен баян етип, оқыўшыларға жеткерийте хәрекет еткен.

Пикир билдирийши:

А. ӘБДИЕВ — Филология илимлериниң кандидаты

ISBN-978-9943-346-72-7

© «Қарақалпақстан» баспасы, 2011-ж

БАБАЛАРЫМ—ДАНАЛАРЫМ

Бабаларым бар менин Бердак, Абай, Науайы,
Әрманларын жырлаған ел-халқының удайы.
Периштеси басым боп, қасарысқан жаўына,
Құдиретли болған ғой, қоллап мудар кудайым.

Күни-түни ойлаған туўған елдиң тендигин,
Тәриплеўге сөз жетпес кеўлиниң кендигин.
Руўхларын шад болғай, бас ийемиз алдында,
Жақсы исин жасартып байрамлаймыз биз бүгин.

Устаз болған бабаға, Физули менен Фердаўсий
Хызмет еткен қалем боп қуслардың қанат қаўрысы.
Шақмақ болып жалтылдап түркирегән көктеги,
Барлық журтқа жаңғырды айтқан нәсият даўысы.

Қуўат берер халқыма соғылған тастан мүсинин,
Мәңги атағы өшпейди данышпан алым қисиниң.
Шәкиртиң мен боламан, кеширегәр жан баба,
Хызмет еткен Ұатанымда, қетеси болса исимниң.

ТИЛЕК

Өлген соң басқа пайдасыз,
Тиримде мени мақтасын.
Әлпешлегән баламыз,
Ананың сүтин ақласын.
Қасында жатқан жубайыңның,
Жаманлығынан сақласын.
Жәбир тартып жазықсыз,
Инсаннан көз жас ақпасын.
Жалатайлық жол таўып,

Хакка гүна такпасын.
Саудагер болса хадал жан,
Төрезиден қақпасын.
Инсанман ғой деген жан,
Инсанның кеулин жықпасын.
Әдалатқа жақын бол,
Харамнан күйе жуқпасын.
Ұәдесине опалы инсан,
Сызықтан сыртқа шықпасын.

ТАСБАҚА

Ашық дала еспе кум,
Қапырық ыссы от ескен.
Тас арқалап тасламай,
Өмири бойы күн кешкен.

Тасбакалар шыдамлы,
Жасау керек көйтсе де.
Жарық дүнья жағымлы,
Өмири ушын гүрескен.

Шөлге шыдап ашқа да,
Қыр қойнында күнелткен.
Бир басынан санаулы,
Неше бир ай, жыл өткен.

Қалдырыу нәсил артында,
Тиришиликтің белгиси.
Мәйегін туғып уяда,
Урпақтарын дөреткен.

Көуіп-көтер гезінде,
Мәргия шөпті тислеген.
Уясына кириуге,
Ақыл менен тәсил ислеген.

Жаратқаны яр болып,
Шықпас жанға себепкер.

Өмирин қайта жалғаған,
Қуласа да дүс төмен.

Жер бетінде белгили,
Жанлы мақлуктың бирисен.
Манзилиңе жетесен,
Өсте болса да жүрисин.

Биймәлел өмир сүриуге,
Өзин болдың себепши.
Хеш кимге зыян бермедін,
Басыңа пайда бул исин.

БӘРИ МЕНЕН ХОШЛАСПАЙЫН

Бирге жасап бахытлы боп,
Көп жыл бойы бас қостым.
Тәғдир жолым жактылы боп,
Ел қатарлы қос бастым.

Қайтар дүнья деген менен,
Қайтпады ғой, илажым жоқ.
Жылап турып сүйиклим менен,
Мәңгиликке хошластым.

Ұақты жетип, деми питип,
Кетти ғой қайтып келмеске.
Бирге болған шадлы дәуір,
Айланды ғой елеске.

Хошласаман бәри менен,
Жакты дүнья бир пәлек.
Көзим көрмес бул өмирди,
Түскен ұақта ол еске.

Ойлап көрсен ким жығылып,
Кимлер бар сүринбеген.
Тәғдирдің иси қатал,
Жүрегім дирилдеген.

Басқа түссе баспақшы,
Боламан, илажым жоқ.
Әжелге дус келгенлер,
Қәйтсең де тирилмеген.

ДЕП ОЙЛАМА СОРАЛМАС

Нәсили тулпар тайларға,
Бес жасар атын ералмас.
Қолы жуқа кәмбағал,
Байларға ақыл бералмас.

Көтерилсе атағын,
Жаман тууысқан көре алмас.
Қарызланып ас ишсен,
Денеңе пүтин таралмас.

Қысыңғанда қол ушын,
Берсе жақсы қаналас.
Ақылы жоқ тууысқан,
Өлгениңде де жыламас.

Еки жүзлі саудагер,
Үәдесінде туралмас.
Әмелсиз, хәлсиз палуаның,
Күшлиңге жамбас уралмас.

Жаман аты таралған,
Көп пенен бірге жүре алмас.
Харамнан байлық жыйнасаң,
Түби жоқ болар, куралмас.

Тегін суудың сауабы,
Деп ойлама соралмас.
Хәзил айтып ойнауға,
Көп болса жақсы заманлас.

Сыйлағанды билиң хәм,
Кеуил бөліп хал сорас.

Атадан ғарғыс алғанлар,
Хеш уақытта да оңбас.

Кеуили хош адамлар,
Қапалыға сер салмас.
Бахтыңа қарсы болғанлар,
Болады бәрхә бақталас.
Ермен десең елинде,
Жаксылар менен аралас.

ҚУҰНАМАН МЕН ӨЗИМ

Қууанаман мен өзим,
Бағымда гүлдер ашылса.
Бултлар көшип күн нуры,
Жер бетине шашылса.

Таптырмайтуғын ол бахыт,
Қасымдағы өз улым.
Асқар тауым әкем деп,
Мойныма мениң асылса.

Қууанаман мен өзим,
Алға басса талабым.
Тынышлығы ушын елдің,
Бар күшимди саламан.

Пәтия алған шеп болмас,
Өсип-өнер урпағым.
Ата-ана нәсиятын,
Ақылын ядқа аламан.

Қууанаман мен өзим,
Ул-қызым өнер үйренсе.
Теңи менен қосылып,
Бахытлы өмір сүрсе.

Жеңілдетер қыйынымды,
Қостарым мениң қолласа.

Сонда ғана бул өмир,
Мөнили, шадлы болмаспа?

ӨЗИНДИ САҚЛА НӘПСИДЕН

Бермесенде бақасын кем,
Болмас хәргиз төрези тен.
Кәсийеттиң жаманы ең,
Өзинди сақла нәпсиден.

Ол бир кудык түссең терең,
Хеш ким етпес саған жәрдем.
Дәми ашшы зөхәрден,
Өзинди сақла нәпсиден.

Ар-намыстан журдай қылар,
Бармақ тислеп мәңги жылар.
Байлығынды шашып былғар,
Өзинди сақла нәпсиден.

Шайтан болып иште жүрген,
Тыншы болып кулак түрген.
Аузыңызға салар гүен,
Өзинди сақла нәпсиден.

Жара болса болмады ем,
Көзиң көрмей, болып герең.
Жетпей калар геүдеге дем,
Өзинди сақла нәпсиден.

ҚОСЫҒЫМ

Тәғдирим турыпты үстінде қылдың,
Дәргимди тек қосықларыма диздим.
Сығалап көр, сынап та көр қайырман,
Сырларымды баян етер қосығым.

Кем баха болмағай мениң жыйғаным,
Жаксы қосық жазуға жанды қыйнадым.

Қалбиме йош-илхам келсе құйылып.
Жаксы қосық пенен елди сыйладым.

Жазғанларым сатылмайды алтынға,
Жаксы сөзлер гөнермейди салтымда.
Музлап қалған жүрегинди жибитер,
Қосығымды оқып берейин, тыңда.

Сынға мени салғанларды дос билдим,
Хәр бир сөздің толқынында тасыдым.
Жүреклерге нурдай болып қуйылар,
Халқымның кеулинен шыкса қосығым.

СӘЛЕМ ХАТ

Сағыныштың сарғайып зарын тартқан,
Келешек кәдемине үмит артқан.
Сүйгенинен сәлем хат алғаннан соң,
Жүрегі аман қалды жарақаттан.

Жыллы сөз келгеннен соң алыс жақтан,
Дөмегәй болып қалды «тажы-тахт»тан.
Сәлем хат дәнекерши ашықларға,
Жүректі жарастырып жақынлатқан.

Ашықлардың куралы бул сәлем хат,
Айтып жүрер ураны бул сәлем хат.
Сүйіп оқыр сүрелердей бәриниң,
Жүрегиниң кураны бул сәлем хат.

САНАҢДА САҚЛА

Хадаллап ишсең асынды,
Жаратканың яр болып.
Узайтар өмир жасынды,
Жырып жесең халықтан.
Көбейтесең қастыңды,
Көркем болар саулатың.

Устине кийсен хасылды.
Сөйлер сөзди дурыс айт,
Адамға болсын тәсирли.
Жанына жакын жолатпа,
Иши мерез қасқырды.
Жалықпай үйрен өнерди,
Жети қырлы бол, көп сырлы.
Ораза тутсаң көрерсең,
Қәдир түнди, сол нурлы,
Дос деп сана өзине.
Айтса егер дурысын,
Қәдирлеп усла бұйымды.
Кемеймес сонда хеш куны.
Дана адамнан сорап бил,
Сананда сақла сен буны,
Жақсылық етсең инсанға.
Жыға алмас, өмир толқыны.

ЖУПТЫҢ БОЛАР АҚ НЕКЕЛИ

Ғаррылықтың белгиси,
Белиңнен күштің кеткени.
Өлшеули өмир таусылар,
Билинбес сире өткени.

Ғаррылық пенен жаслықтың,
Арасы болар еки ели.
Тәдирдің иси усылай,
Артпайсаң бұған өкпени.

Бахыт қонса басыңа,
Умтылар қайғы шеккени.
Қамқа тонға айланар,
Жүннен тоқыған шекпени.

Билегінде күш барда,
Қыздырарсаң тойларды.

Менменсинген жигитлердин,
Танауда болар батпан жели.
Қартайғанда ғамхоршыңыз,
Жуптың болар ақ некели.

ЕСИКТЕ ҚАЛМАС, ТӨРГЕ ӨТЕР

Жағымлы сөз жақсы саз,
Жүрегінди тербетер.
Тәрбия берсең балаға,
Тәртіпли болып ер жетер.

Бийхая болса хаялын,
Жұрт алдында жер етер.
Хошамет берсең адамға,
Кеуилинен кир кетер.

Дәлил айтсаң басыннан,
Шешилмей атырған дау питеер.
Сүйсинип ишсең асынды,
Қууат берип терлетер.

Хақыйқатты жақласаң,
Бахытыңды өрлетер.
Наданға тулпар тап болса,
Күтимин бермей хор етер.
Елине сыйлы инсанлар,
Есикте қалмас, төрге өтер.

САҰАТЛЫ БАСШЫ ЕЛДЕГИ

Сауатлы басшы елдеги,
Ана Уатанын көркейтер.
Әлемге атын танытып,
Журтын абадан етер.

Ғәресизлигин елинин,
Белгилеп оны той етер.

Қатнасып қонсы ел менен,
Сауда-сатлықты кеңейтер.

Зат салып жәхән базарға,
Байлыққа да қол жетер.
Талпынып жаңа талапқа,
Илимди алға өрлетер.

Ақ алтын етип пахтаны,
Жерин өнімдар етер.
Көрсен көзин сүйсинер,
Имаратлар дөретер.
Хызмет етип халқына,
Аянбай маңлай терлетер.

КҮТКЕН ЖОҚ

Қанша дүнья жыйса да,
Инсанның кеулі питкен жоқ.
О, дүньяға кеткенде,
Хеш затын алып кеткен жоқ.

Хаслы жаман адамның,
Төреликке сөзи өткен жоқ.
Пейили тар ашкөзлер,
Хеш кимге жақсылық еткен жоқ.

Илим деген ушан теңиз,
Шегине хеш ким жеткен жоқ.
Аналар мехир шырағы,
Бармақ пенен бала шерткен жоқ.

Билими төмен устазлар,
Изине шәкирт ерткен жоқ.
Инсанның деми питерде,
Әзирейли ғақыт күткен жоқ.

ХЫЗМЕТ ЕТСЕН ХАЛҚЫҢА...

Капалы болған адамның,
Түринен-ақ билинер.
Аразласса жубайлар,
Ошақ басы бүлинер.

Қаслық етсе биреуге,
Дузаққа өзи илинер.
Өзине зыян болмайды,
Үйренген болсаң қол өнер.

Асан қайғы болса ким,
Болады бәрхә әбигер.
Қозғай берсен қолайсыз,
Ошақтағы от өшер.

Мийнет етсең еринбей,
Бау-бақшаңыз гүлленер.
Гүна менен сауабың,
О дүньяда өлшенер.

Сағатлы боламан десеніз,
Устаз таңда, изине ер.
Хызмет етсең халқына,
Адам көріп сүйсинер.

БЕС КҮНЛИК ТИРИШИЛИКТЕ

Бастағы бахтынан айрылады,
Менменлик көкирекке болса питкен.
Қалайда күшли бир күн майрылады,
Көзсізликтен көтерген ауыр жүктен.

Жалатайлық жол менен жыйсаң малды,
Айырмаң жоқ қан сорыйтуғын сүликтен.
Қудайы қоллағанды көралмасаң,
Шырайың шықпайды күншилликтен.

Өнер үйрен және де мағаналы,
Пайдалан, бес күнлик тиришиликтен.
Патшаны да қулатар сарайдағы,
Сақшылардың болса басы бириккен.

Бир табан өсек сөзге жакын болар,
Бийталап жалқау болса ериккен.
Арбаның қос арысын меншиклейсен,
Тартпады деп гүман етсең шериктен.
Алыстағы мәнзилге жете алмайсан,
Ат қосшыңнан болсаңыз сырды бүккен.

СОЛ ҚЫЙЫН

Ботасы өлип артында,
Инген бозласа сол қыйын.
Тулпар болып тандаулы,
Ябыдан озбаса сол қыйын.
Тарыққанда туұйскан,
Қолын созбаса сол қыйын.
Питкен ески дауларды,
Қайтадан қозғаса сол қыйын.
Балыққа құрған ауынды,
Шым тоз басса сол қыйын.
Атадан қалған дүньяға,
Ул таласса сол қыйын.
Ериншеклик енсеннен,
Анық басса сол қыйын.
Музы қысып дөрьяны,
Суұы тасса сол қыйын.
Хақ болсаңыз үстиннен,
Өсек ерсе сол жаман.
Пешанана тәгдирин,
Мийнетти жазса сол жаман.

ДАНА БИР АДАМ БОЛҒАНЫҢ

Устаздан билим алсаңыз,
Сауатынды ашарсан.
Шам-шырақ болып елине,
Жактылы нурды шашарсан.

Зыян берер кумардан,
Бойынды алып кашарсан.
Берекет дарып үйиңе,
Дәулетли бай боп тасарсан.

Күш-қууат сний бойына,
Асыулардан асарсан.
Гүнаға нағыз батқаның,
Шынлықты егер жасырсан.

Қорқақ нәмөрт болғаның,
Душпаныңа бас урсаң.
Елиңнин малын урласаң,
Тиси уұлы қасқырсаң.

Аманатқа етпей қыянет,
Сауап аларсаң тапсырсаң.
Дана адам болғаның,
Нәсиятты иске асырсаң.

ЖҮРЕКТИ ЫЗА КЕРНЕЙДИ

Руұхы жаралы адамның,
Иси алға жүрмейди.
Әлпешлеген ул-қызы,
Ақылына кирмейди.

Қасқыр шапса қораға,
Йити де оған үрмейди.
Күнде жуұып жүрсе де,
Жағасы да кирлейди.

Карыз берсе биреўге,
Сорамаса бермейди.
Тойға барар бир өзи,
Қасына хеш ким ермейди.

Иси түссе биреўге,
Ол қолын бир сермейди.
Пешанасына жазбаған,
Тәғдирин сөгип жерлейди.
Қатарынан қалған соң,
Жүректи ыза кернейди.

ҒАМҚОРШЫ ИНСАН БОЛҒАНЫҢ...

Сөз сүйектен өтеди,
Закымлар таяк егинди.
Ақылсыз болса хаялын,
Қызартады бетинди.

Көпшилик тыңлар құрметлеп,
Сөзін болса өтімлі.
Мәнилі сөз шыпа боп,
Жазады жүрек дәртинди.

Интизар болсаң сулыўға,
Берерсең барлық еркинди.
Бийтаныс жерге барғанда,
Саўлатлы көрсет көркинди.

Ғамхоршы инсан болғанын,
Қатарға қоссаң жетимди.
Жаныңа саўап болар ол,
Ғәрипке етсең күтимди.

СЕНИ ДЕП ӨМИР СҮРЕМЕН

Алып ушып жүрегим,
Сени ойлап жүремен.

Өзиме сен-ғой керегим,
Сени деп өмир сүремен.

Ашық болып ақ таңға,
Қуғат тилеп шийрин жанға.
Жетиўи ушын өрманға,
Сени деп өмир сүремен.

Орынланса тилегим,
Шад болып сонда күлемен.
Гүл ашып мениң пәлегим,
Сени деп өмир сүремен.

Беремен саған гүлимди,
Болып бир адам билимлі.
Ерси көрмең бунымды,
Сени деп өмир сүремен.

УСТАЗДАН ТӘЛИМ АЛСАМ

Жаманласаң елинди,
Далада қалар өлитін.
Көштің изінде қаласаң,
Хәлсиз болса көлитін.
Жалатай арсыз болсаңыз,
Басылмайды желитін.
Ақыллы болған адамзат,
Елге етер ерлитін.
Қыйсық темир дүзелер,
Жаксы болса көритін.
Қырманды тендей бөледі,
Инсаплы болса шеритін.
Үйінде болар берекет,
Жаксы болса өмир шеритін.
Ул менен қызым үй болса,
Тилеймен босаға беритін.
Жұртқа айтып мақтанаман,
Анамның шеберлитін.

Устаздан төлим алсам,
Илимпаз боламан, мен де бир күн.

ЖӘБИР БЕРМЕЙИК

Бүлбүл сайрады деймиз,
Бәлки ол жылап турма.
Тилин онын билмеймиз,
Тилегин сорап турма.

Биз куслардың қайғысын,
Хеш қандай түсинбеймиз.
Турмыста пайдалысын,
Базыда тутып жеймиз.

Жанлы мақлук ишинде,
Ең пәги куслармекен.
Берик боп өз күшинде,
Әдалатты устар мекен.

Зыянсыз куслар болса,
Оларға жәбир бермейик.
Ретсиз устар болса,
Оларға ақыл берейик.

Еркин кус бөденени,
Кәпесте усламайык.
Хәлсиздің барғой тени,
Күш пенен қыстамайык.

Куслар менен қанат қағып,
Аспанды шарықлайык.
Әззиниң кеулин бағып,
Ғамхоршысы болайык.

ЖИГИТ БОЛДЫМ

Күшке толып бизде жигит болғанбыз,
Қызды таңдап жүрген едик алаңсыз.
Саратанда салқын сая жер тауып,
Қыс айында қызды күтип болдық муз.

Қыз жайлауға шыға қойса қой айдап,
Жақынлап барар едик қолайлап.
Бахыт кусты үркітпейик қолдағы,
Дегендей боп, сөйлеуші едик абайлап.

Дәлил тауып гейде қызды мақтаймыз,
Гейде унап, гейде қызға жақпаймыз.
Естеликке тигип берің орамал,
Деймиз қызға, жүрегімде сақлаймыз.

Әлле биреу, жүрме қызды қолайлап,
Мухаббат жибиен жүрегін байлап.
Қызға сауал бериуге де қорқаман,
Алпамысты сүйемен десе, мен сайлап.

Жигит болдым, жигитлердің жууасы,
Қызға хеш бир, бармайтуғын дууасы.
Аң аталмай, аңқау мерген болдым мен,
Адамлар бар, сол исимнің гууасы.

Ұақыт өтип, мине енді қартайдым,
Тынышлық тилеймен елге, сол қайғым.
Мезгил өтті, төғдирге мен бағындым,
Қырда, сууда жүрмес енді қайығым.

АМАНАТ

Қайтып алар қарыз ақша,
Жаныңа сениң аманат.
Қайғы деген қылыш яңлы,
Жүрекке салар жарақат.
Сындырмай кеуіл кесесин,

Саклау керек саламат.
Нәпси деген тойымсыз,
Барына керек қанаат.
Бетіңе ширкеу сол болар,
Тағылса егер жаман ат.
Үлгили болса исиниз,
Изине ерер жәмәәт.
Достына етсең жаманлық,
Қас душпанын қуғанар.
Торала ғаз боларсаң,
Жаман атың таралар.
Илажын тауып кеулиңе,
Ақылдың жолын сағалат.

ПЕШАНАМА ЖАЗЫЛҒАНЫ

Қасында қанша уақыт жүрсем де мен,
Көринесен қиялымды түсинбеген.
Әрман шынларына шыға аларманба,
Кеуил қойғаным болған соң исенбеген.

Мен саған жүрегімди тапсыраман,
Аяғына жығылып бас ураман.
Сен болдың кеулимнің кәлегени,
Айта алмай қанша уақыт жасыраман.

Қайықта бірге болдық, сууда жүзип,
Сен маған, қарай бердің көзің сүзип.
Мен сендей перийзатты табалмаспан,
Өзиннен кетер болсам қолды үзип.

Бахыт қусым шығарсаң қолға қонған,
Мақсетім орынланғай келип оңнан.
Сууық хабар келсе егер сүйгенимнен,
Саратанда боламан қатты тоңған.

Кеуилим мақсетине асығады,
Атар деп ертең бір бахыт таңы.
Өзгеге кеуилим талпынбайды,
Сен болмасаң пешанама жазылғаны.

КҮНШИЛЛЕРГЕ

Өнерли болып жүрсем елге өрнек,
Надан адам етеди мени ермек.
Нийети бузық инсаннан сақланыңдар,
Ол шайтаннан жүз есе қәуиплирек.

Ақылы адамлардан гүман қылған,
Ипласлық сууынан ишип қанған.
Кеули соқыр бос геуде күншил адам,
Сауатлыны тән алмай иши жанған.

Талабы тек тырнақтан кир излеген,
Жаманлықтаң жолынан қол үзбеген.
Адамның кеуилин қабартып ол,
Өзи гүнаға батарын хеш сезбеген.

Көмиусиз қалар көпшиликти жаманлаған,
Жыландай тил шығарып жалаңлаған.
Өнерлиге өрмекши болып жабысса,
Инсанийлық пазыйлеттен дым қалмаған.

Мен нәзер салмайман күншиллерге,
Өзлери минер еле жайдақ ерге.
Халық мени қолласа қадирлимен,
Өсекшинің қарай берсин жүзи жерге.

ЖУБАТҚАНҒА НЕ ЖЕТСИН

Қапаланған жүректі,
Жубатқанға не жетсин.
Қызың өз теңін тапса,
Узатқанға не жетсин.
Қуда болып сый көріп,
Дуз татқанға не жетсин,
Бұлбұл сайрап оятып,
Таң атқанға не жетсин.
Кеулиң толып келисип,

Мал сатқанға не жетсин.
Хәзиллесип жеңге менен,
Қызыкқа батқанға не жетсин.
Гүресип күшли палуанды,
Кулатқанға не жетсин.
Күшлилердин күшлиси,
Он сегиз мың әлемди,
Жаратқанға не жетсин.

АБАДАНЛЫҚТЫ ТАЛАП ЕТ

Хош жакпас жалқау боларсан,
Етпесең хеш бир хәрекет.
Егин егип тер төксең,
Үйине кирер берекет.

Кеулиң егер ақ болса,
Қоллайды Қара кум хәзирет.
Жәнжелге болма дым кумар.
Изине бағып сабыр ет.

Умтыл етип хәрекет,
Ул менен қызың бар болса.
Хадаллықты талап ет,
Басыңа сонда жолықпас,
Жаманлық азап-ақырет.

СЫЙЛАСЫҚЛЫ БОЛҒАН ЖАҚСЫ

Байлыққа қолың жетпейди,
Маңлайдан терди төкпесең.
Дүньяда жекке қаларсан,
Исенбесең елге сен.

Жол азабын билмейсең,
Жол жүрип азап шекпесең.
Дийканның еткен мийнетин,
Билмейсең дақыл етпесең.

Арбаңыз артта қалады,
Күшли көлик жекпесең.
Өзинди дана санама,
Сынға түсип көрмесең.

Жау жағаннан алады,
Күшли менен бирикпесең.
Тәкаббыр минезли болсаңыз,
Көпшиликтен дәкки жерсең.
Сыйласықлы болған жақсы,
Бес күнлик өмирде сен.

ҚЫЗ АЙТТЫРДЫМ

Балама қыз айттырдым келинликке,
Досларымнан сырым жоқ мениң бүккен.
Өмирге келгеннен соң өнип-өсиу,
Керек емес, басқа исин турмас түкке.

Алла оңға баслағай бул исимди,
Еки жас бола бергей келисимли.
Мың жыллық айрылмас куда болып,
Дастурханға төгемен жемисимди.

Нан сындырып, оқыйық пәтияны,
Еки жасқа қурайық алтын уяны.
Инсан ушын ең уллы бахыт-ғой бул,
Тойларға буйырса жыйнағаны.

ҰАҚЫЙҚАТҚА БЕРИК БОЛАР

Адамзатты қартайтар,
Жүрекке түскен дәрт болар.
Байтеректи куұратқан,
Тамырға түскен курт болар.

Кәхәрли болсаң жауызға,
Алдына түсип жорғалар.

Зүрядсыз өткен инсанның,
Көзиниң жасы сорғалар.

Қоңысы болса қолайсыз,
Ел орнынан қозғалар.
Күтимсиз болса күш-көлік,
Түбинде жолда мерт қалар.

Қуатынды қозғайтуғын,
Елине берген анты болар.
Ақылы болған адамзат.
Хақыйқатқа берик болар.

УЛЫҢ ЖАҚСЫ БОЛСА ЕГЕР

Улың жақсы болса егер,
Сүйенер асқар тау болар.
Қызың жақсы болса егер,
Тоныңа ишки бау болар.

Ағаңыз жақсы болса егер,
Халдан талсаң арқалар.
Иниң жақсы болса егер,
Жақсынды айтып жар салар.

Қыяметлик достың бар болса,
Кеулиң оннан нәр алар.
Устазың болса уқыплы,
Бойыңа тәлим тарқатар.

АҚМАҚ БОЛЫҰ АП-АҢСАТ

Кеули таза адамды,
Болмайды жүрсек мактамбай.
Гүна таққан нахақтан,
Жалақордан сақлағай.

Жүре берсең сол жаман,
Анаңның сүтин ақламай.

Изи сәтсиз болады,
Бийдәулет жүрсең тоқтамай.

Жекеленип қаларсан,
Көпшиликті кетсең жақламай.
Келісімге келесен,
Ауыр сөзге жол қоймай.

Жауға шаппа асығыс,
Мылтығыңды оқламай.
Ақылы болсын түймедей,
Болса да жигитте сын-сымбат.
Дурыс тугпасаң өзінди,
Ақмақ болыу ап-аңсат.

САҒАН ИСЕНИМ

(хәзил)

Женгежан өте қойсам көшенизден,
Бийкешинди көремен көзин сүзген.
Сизге де, өзіме де айталмай жүр,
Дәмеси бар шығар-ау усы бизден.

Бийкешинди таныстыр дәнекер боп,
Кеуил қойған жасларға ашылар жол.
Хызмет ет, кәденди қайтараман.
Қәйиниңнің саған берер сауғасы мол.

Бийкешин доланады тауыс киби,
Еткен назы ақыл-хушымнан аздырды.
Бахытлы шаңарак болар едик.
Байласа екеуимизди тәғдир жиби.

Сүйгеним бола ғойса илахийда,
Жүрегим болар еди оған сауға.
Тартыншақ қәйиніңе бир жәрдем ет,
Бахыт қусын қондырып берсең қолға.

Жүргенимде бийкешиннен дәмеленип,
Өзге биреу кетпесин мени женип.
Писим курып қалмайын аузымды ашып,
Жеңгежан жүрмен саған исенип.

ЖАҢА ЖЫЛ

Жаңа жыл сәлем сизге қолды берин,
Сизди күтип қарсы алар тууылған жерим.
Жаңа жылды белгилеп елка безеп,
Балалар қуанышы әнсе көрин.

Жаңа жылым қуанып қарсы аламан,
Шадлық сазы жаңлайды кең даламнан.
Саат санап, асыға күтип турман,
Сауғаны қар қыз беңен қар бабадан.

Рюмканы толтырып биз шампанға,
Елкамызды безеймиз түрлі шарға.
Сүйсиніп елкамызды айланамыз,
Емин-еркин, аунап алып ақша қарға.

Аяз ата қәдемің қутлы келгей,
Сапар шегіп келіпсең алыс жерден.
Елимде қут-берекет бола бергей,
Шадлық үлес жаңа жылым, жаксы көрген.

ҚЫС

Қыс келди, қарлы-боранлы,
Қара жер ақ көрпе оранды.
Аяз баба ат жегіп шанаға.
Қуанып қарсы алды ақ танды.

Үйіне от жакты бәрше жан,
Түтинлер тик шықты моржадан.
Елканы дүзетіп аршадан.
Ойыншық гүлдерге оралған.

Ылғый жас күлісип қуанып,
Шананы жүріпті сүйретіп.
Ақлықты қасыма мен алып,
Конькиди тепкиздім, үйретіп.

Қар қызын қарсы алып бир өзим,
Бетимди аязға сүйгиздім.
Рахмет қыс айы бир өзін,
Хәммеге ақ тонды кийгиздім.

Қыс деген сүйикли мәусимім,
Аяз баба болып, қарсы аламан.
Барынша бақырып дауысымның,
Жаңа жыл, жасасын деп жар саламан.

КЕШЕРМЕН МЕН

Бәлкім сени ұмытарман,
Жүрегіме болып әрман.
Ғұмша едің бүртік жарған.
Қалай сеннен кешермен мен.

Қәлбін булақ толып турған,
Жүрегімсең урып турған.
Бағым едің сейіл құрған,
Қалай сеннен кешермен мен.

Мақсетімсең қолым жеткен,
Бахтымсаң ығбалға питкен.
Ұмитімсең мениң күткен,
Қалай сеннен кешермен мен.

Жүрсем саған Мажнун болып,
Қуаныштан кеулім толып.
Басыма қонсаң бахыт болып,
Қалай сеннен кешермен мен.

Кешер болсам өзіннен мен,
Аккан жулдыздай өшермен.
Сүйгеним тек сен едің ғой,
Сен деп жаннан да кешермен.

ЖАМАН БОЛЫҰ МИНЕЗИҢНЕН

Кеулинди ийелесе жақсы пейил,
Бейишти аралайсаң етип сейил.
Досты көпти жау жене алмас деген,
Бөрин сыйлаң болсаң егер кишипейил.

Болсақ биз мийримли кеули жумсақ,
Болама жайнап турған гүлди жулсақ.
Женеди қай жерде де жатық минез,
Жақсылардың жауы көп қарап турсақ.

Қалби таза көрсетер тұрақлылық,
Өтирик сөз айтпайды, етпес урлық.
Бирликлини жау алмас деген бар-ғой,
Зулымларда ете алмас хеш бир зорлық.

Жаксы да, жаман болыу минезиңнен,
Көринер ол хәр айтқан сөзиңнен.
Ийман жүзли екенің сезиледи,
Жаксы болсаң нур жайнаған жүзиңнен.

Ақыл айтып жасы ұлы сайрап турса,
Жаманлар да жақсылыққа кеуіл бурса.
Қыйсықты дүзетиуден жалықпайық,
Қолдан келмес нәрсе жоқ кеуіл бурсақ.

ҚЫЗЛАР ҚОСЫҚ АЙТҚАНДА

Әрманлар қайта тууылар,
Кеуілдің кири жууылар.
Йошлы сезим тууылар,
Қызлар қосық айтқанда

Адамға кууат-күш келер,
Жүректі шадлық ийелер.
Жоғалар өкпе-гийнелер,
Қызлар қосық айтқанда.

Өзинди бахытлы сезесен,
Жаманлық етиуден безесен.
Халықтың мәпин гөзлерсен,
Қызлар қосық айтқанда.

Нама менен ырғаларсаң,
Қосықтан ләззет аларсаң.
Сулыуларға көз саларсаң,
Қызлар қосық айтқанда.

Суу ишкендей мийрин қанар,
Жүректегі шырақ жанар.
Шайыр илхам хәм йош алар,
Қызлар қосық айтқанда.

ДАНА АДАМҒА ҚОЛ БЕРСЕН

Айтылған дана сөзлердин,
Мәнисин егер сезбесен.
Бий болыпта елине,
Түспесен хәргиз көзге сен.
Батыр болыу да қыйын,
Шийрин жаннан безбесен.
Дастанып жатып муз қарды,
Ыссы-сууыққа төзбесен.

Әдил қазы болмасаң,
 Параны алып өзгерсең.
 Төрезиден жегендей,
 Өтирик үәде сөз берсең.
 Туған елди жаманлап,
 Ұатаныңнан сен безсең.
 Ұатанға да сен болып,
 Жат жұрттан қоныс ізлерсең.
 Гедеймен деп налыма,
 Өмиріңнен гүл терсең.
 Бай-дәулетті болғаның,
 Дана адамға қол берсең.

МАЗМУНЫ

Бабаларым-даналарым.....	3
Тилек.....	3
Тасбақа.....	4
Бөрі менен хошласпайын.....	5
Деп ойлама соралмас.....	6
Қуғанаман мен өзім.....	7
Өзінді сақта нәпсиден.....	8
Қосығым.....	8
Сәлем хат.....	9
Сананда сақта.....	9
Жұптың болар ақ некелі.....	10
Есикте қалмас төрге өтер.....	11
Сауатлы басшы елдегі.....	11
Күткен жоқ.....	12
Хызмет етің халқыма.....	13
Бес күндік тиришілікте.....	13
Сол қыйын.....	14
Дана бір адам болғаның.....	15
Жүректі ыза кернейді.....	15
Ғамхоршы инсан болғаның.....	16
Сени деп өмір сүремен.....	16
Устаздан тәлім алсам.....	17
Жәбір бермейік.....	18
Жигит болдым.....	19
Аманат.....	19
Пешанама жазылғаны.....	20
Күншілдерге.....	21
Жубатқанға не жетсин.....	21
Халаллықты талап ет.....	22
Сыйласықлы болған жақсы.....	22
Қыз айттырдым.....	23
Ғақыйқатқа берік болар.....	23
Ұлың жақсы болса егер.....	24
Ақмақ болыу ап-аңсат.....	24
Саған исенім.....	25
Жаңа жыл.....	26
Қыс.....	26
Кешермен мен.....	27
Жаман болыу минезіңнен.....	28
Қызлар қосық айтқанда.....	29
Дана адамға қол берсең.....	29

9064

32.

БАЗАРБАЙ АБДИКАЛЫКОВ

БАБАЛАРЫМ— ДАНАЛАРЫМ

Қарақалпақ тилинде

«Қарақалпақстан» баспасы

Нөкис—2011

Редакторы
Художниги
Оператор

*Гүлистан Пирназарова
Ербол Альжанов
Тимурлан Қосназаров*

Терийге берилген ўақты 11.11.2011. Басыўға руқсат етилген ўақты 12.12.2011.
Қағаз форматы 60x84¹/₁₆ Офсет усылында басылды. Гарнитурасы — «Times».
Көлеми 2,0 б/т. 1,86 шәртли баспа б/т. Жәми 500 нускада. Баҳасы келисимли.
Буйыртпа №В-13

Өзбекстан Республикасы Министрлер Кабинети тәрәпинен баспа хызметі
менен шуғылланыў ушын берилген 2008-жыл 30-сентябрьде АІ №114
лицензиясы.

«FARMA PRINT NUKUS» ЖШЖ типографиясында басылды.
Нөкис қаласы. А Досназаров көшеси, 18-жай

Абдикалыков Базарбай 1946-жылы Шымбай району «Кусқана тау» пуқаралар жыйыны аймағында тууылған. Шымбайдағы №29 кәсіп-өнер училищесін бітірген. Ол ККУНЭиС кәрханасында машинист, соңынан капитан-механик болып міндет етті.

2006-жылдан бастап құрметті дем алыста, ол қазіргі уақытта Кегейлі району «Аспантай» АПЖ аймағында жасайды.

ISBN 978-9943-346-72-7

«ҚАРАҚАЛПАҚСТАН»